

SUDETSKÝ TULÁK

Z historie i současnosti Sudet

Stanislav Dvořák

■ garamond

Sudetský tulák

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.albatrosmedia.cz

■ garamond

Stanislav Dvořák
Sudetský tulák - e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2023

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

Z historie i současnosti Sudet

SUDETSKÝ TULÁK

Stanislav Dvořák

■ garamond

Proč píšu o Sudetech

Jako malí žáci základní školy v Kadani jsme o pohraničí nevěděli vůbec nic. Neznali jsme ani slovo Sudety. Neučilo se o tom, nepsalo se o tom. Náš kraj neměl historii. Připadalo mi pozoruhodné, že se v horách okolo rozpadá spousta zchátralých domů, a jednou jsem si na procházce v bývalých Mikulovicích povšiml záhadného starého nápisu na polozřícené zdi hospody: *Zur dürrer Ziege*. Tehdy jsem ovšem nevěděl, co to znamená. Až později mi došlo v plném rozsahu, že z našeho kraje zmizely nejen domy, ale celá kultura – nářečí, literatura, pověsti, písničky, zvyky, jídla, kroje, řemesla. Komunistické školství nám fakta zatajovalo, a když už to nešlo jinak, tak je alespoň překroutilo. Dnes už se o historii severočeského a západočeského pohraničí psát může a hlavně můžeme na vlastní oči všechno vidět – zbytky zmizelých měst, tajemné opuštěné doly na cín, měď a stříbro, polorozpadlé zámky a hrady a neskutečnou horskou přírodu.

Stanislav Dvořák

2019–2022

Podzimní idyla v opuštěných Doupovských horách.

Město duchů lákalo filmaře, pak ho srovnali se zemí

Město Doupov (německy Duppau) stálo před válkou mezi Kadaní (Kaaßen) a Karlovými Vary (Karlsbad). Bylo v něm několik škol a kostelů, gymnázium, zámek, továrna, pošta i vlakové nádraží. Dnes byste romantické horské město, které se objevilo v několika filmech, hledali marně. Za komunistů bylo kompletně srovnáno se zemí. Místo něho najdete unikátní horskou přírodu, spoustu divokých zvířat a také děsivou hrobku rodu Zedtwitzů na kopci nad zmizelým městem.

▲
Město Doupov zachytil v 19. století
Antonín Lewý.

Z bývalé obce Radnice (Redenitz) ►
zbyla jen malá cedulka.

Doupov je strašidelné, ale současně nádherné místo. Ohromuje bohatou přírodou a v okolních horách můžete celý den chodit v naprostém tichu, aniž byste potkali jediného člověka. Nejsou tu chaty ani restaurace, často tu není ani mobilní signál. V roce 1953 komunistická vláda rozhodla o vytvoření obřího vojenského prostoru Hradiště. Spolu se sovětskými tam čeští vojáci nacvičovali útok na imperialisty. V polorozbořeném skladišti již neexistujícího nádraží ještě dnes najdete nápisy psané azbukou. Zbytek města vojáci zlikvidovali.

První zmínka o Doupově pochází z roku 1012. Samotné město založili patrně ve 13. století Doupovci z Doupova. Hájkova kronika popisuje bitvu s Uhry ve 12. století a odvážného Jiříka, údajného zakladatele rodu Doupovců. Uvádí, že to byl mlynář, „muž v bílé sukni“. Když Uhři Čechy „silně tepali a mordovali“, objevil se Jiřík a vykřikl: „Zastavte se a neutíkejte.“ Ostatní se otočili a pak naopak Uhři začali utíkat a odhazovat zbraně.

„Po takové znamenité bitvě a velkém vítězství se Čechové upokojili, stany uherské zloupivše a všecko, což v nich bylo zlata a stříbra, klenotův i jiných kořistí pobravše s velikou radostí se navrátili,“ popisuje kronika. Kníže se prý zeptal, kdo byl ten odvážný člověk, a vojáci podle Hájka odvětili, že: „jest Jiřík, mlynář z Doupova“. Poté jej kníže prohlásil za rytíře a ustanovil ho „správcem kraje Žateckého“. Je to krásný příběh, ale jak známo, Hájek si obvykle u takto starých

událostí (stovky let před jeho narozením), dost vymýšlí.

Problémy fatálního rázu měl později Bohuslav Doupovec z Doupova, „rytíř velmi statečný“, s husity. Hájkova kronika uvádí, že jeden berounský farář „nechtěl byl ke čtyřem artikulům bludným svoliti“ a Pražané vzali jeho, pana Doupovce, třicet sedm kněží a mistry učení pražského Arnošta z Pacova či Jiříka Lounského, zavřeli je do jednoho domu v Berouně a upálili.

„Ač jsou mnoho slibovali, že chtějí také jako Pražané i Táboři věriti, nic jim to neprospělo,“ konstatoval zde dost věrohodně Hájek. Samotné město naopak vydrancovali roku 1421 křižáci a většinu obyvatel pobili.

Za vlády Šliků v 16. stol. působila v Doupově katolická i luteránská škola a rostl počet německy mluvících osadníků. Kryštof Šlik potvrdil městu stará městská práva a dal vystavět radnici. Jeho syn Albín se postavil proti katolíkům a po Bílé hoře musel uprchnout jako spousta dalších. Panství mu bylo pochopitelně zabaveno a později ho získal důstojník Vilém z Verduga, který naopak neuznával stará práva a Doupovským prý zakázal i vařit v panském pivovaru.

Přestože zámek i město ve 20. století zmizely, zachovala se popraskaná náhrobní deska Viléma Doupovce, která leží ve františkánském klášteře v nedaleké Kadaně. Je na ní špatně čitelný nápis v němčině: Wilhelm Tuppauer von Tuppau. Jméno Doupova se totiž během staletí neustále komolilo: Původní český název Dúpov

(ze staročeského dúpa – dutina) se mění v různé Tuppo-we, Dupow, Tupaw, Dupow, Daupov, Daupowa, Tuppau a nakonec v Duppau.

Posledními pány Doupova byli Zedtwitzové, jejichž děsivá rozpadající se hrobka dodnes stojí na kopci v pustině za neexistujícím městem.

Ve 30. letech 20. století začali v kraji řídit henleinovci a po roce 1945 bylo většinové německé obyvatelstvo odsunuto. Přišlo i pár nových obyvatel, jenže kvůli vojenskému prostoru museli v padesátých letech zase odejít.

Doupov vstoupil nejen do starých knih, ale i do filmových dějin, a to hned několikrát. Objevuje se ve filmu *Pět hříšníků*, *Dnes večer všechno skončí*, *Blbec z Xeenemünde* a odehrává se tam téměř celý film *Konec srpna v hotelu Ozon*, kde město působí už velmi depresivně. Jde o českou apokalyptickou sci-fi, natočenou s minimálním rozpočtem, ale je v něm vidět město včetně interiéru kostela, což dokazuje, že Doupov v roce 1966 ještě existoval.

▲
Doupov na předválečné pohlednici.

Vnitřek hrobky Zedtwitzů.

Strašidelná hrobka Zedtwitzů na vršku ►
za neexistujícím městem.

Trosky Hasištejna turisty lákají i díky Bohuslavu z Lobkovic dodnes.

Krušnohorský šlechtic projel před 500 lety svět a psal moderní úvahy

Dobrodružný život, cesty do zemí, o nichž obyčejní lidé v 15. století neměli ani tušení, i kariérní vzestupy a pády zažil Bohuslav z Lobkovic, pán na Hasištejně. Spisovatel a cestovatel je v zahraničí možná známější než v rodných Čechách.

▲ Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic, portrét od Jana Vilímka.

Historické obrázky Hasištejna. ▶
Už od 17. století nebyl hrad obýván.

Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic se narodil pravděpodobně roku 1461 na hradě Hasištejn (Hassenstein) u Kadaně. V roce 1475 začal studovat v Boloni a pak ve Ferrare, kde dosáhl titulu doktora církevního práva. V mládí toužil po velké kariéře a pracoval na Pražském hradě jako sekretář v královské kanceláři. Osobně se setkával s králem Vladislavem Jagellonským, kterého později v básních nejen chválil, ale i kritizoval.

Ucházel se o místo olomouckého biskupa, ale papež jeho jmenování neschválil. Později se dostal s královskou kanceláří do Budína, ovšem vůbec se mu tam nelíbilo a znechucen se vrátil na rodný Hasištejn. Nikdy se neoženil a ve svých spisech několikrát naznačil, že touží po klidu filozofa. Chtěl žít v ústraní a psát básně plné filozofické hloubky, prózu i literárně hodnotnou korespondenci. Nemilosrdně tepal církev, šlechtu i běžný lid. Psal latinsky, protože čeština mu připadala příliš lidová.

„Proč chceme majetek mít, proč zkoumáme útroby země, ozdob pravé ctnosti nedbáme, hlupáci jsme...“ říká Bohuslav v jedné z básní. „Či se ti tolik snad líbí tvé svěží kvetoucí mládí? Dotěrně před tvými dveřmi postává bezcitná smrt, zatímco piješ a jíš a hraješ, směješ se, zpíváš, z teplého milenky klína vyrve tě, skončí tvou slast...“ varuje v jiné básni.

Naprosto zásadní bylo pro jeho život a uměleckou tvorbu cestování. Znal dobře Itálii a roku 1490 se vydal z Benátek na Krétu a Kypr, projel i Palestinu, Sýrii,

Egypt, Tunis, Sicílii či Řecko a chystal se až do Indie, což mu jeho přátelé rozmluvili.

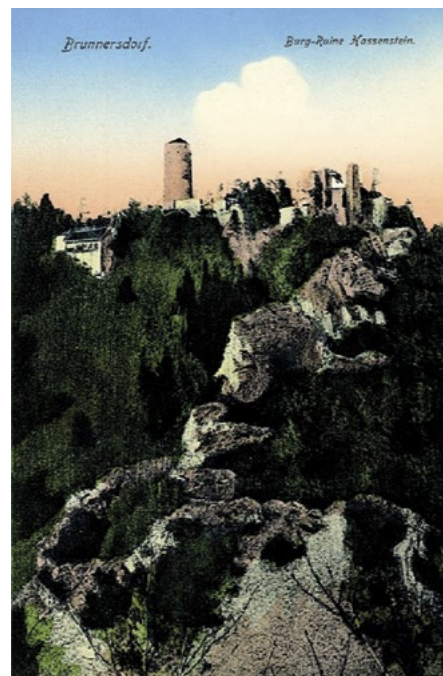
„Na moři plném bouří, viděl jsem více než dost, a přece více než moře mnou zmítala vášnivost duše,“ zapsal si na cestách.

Na svou dobu byl pan Bohuslav nesmírně vzdělaný a také bohatý (získal privilegium kutat v Krušných horách stříbro), díky čemuž nemusel podlézat žádným mecenášům a mohl psát to, co si skutečně myslel. Na Hasištejně se až do smrti v roce 1510 nerušeně věnoval svým milovaným knihám. Jeho knihovna prý obsahovala 800 svazků, z nichž je doloženo 757 tisků převážně v latině a řečtině. Většina dochovaných knih byla převezena na zámek v Nelahozevsi.

Jeho texty někdy připomínají až asijsky křehkou náladu děl dávných buddhistických básníků: „Chladné chci prameny spíš a stinná zakoutí lesa, nežli sirmijská vína, z mramoru honosný dům...“

„Není přece mým přáním, bych ovládal Baktry či Gety, krotil indický národ, ukrutné Etiopy, po tom nechť prahnou jiní, jež sužuje marnivá sláva nebo jimž po chvále touha nadouvá trvale hrud'... právem prožiju život svůj v klidu, neznaje slávy, panstvu zůstanu neznám, rolníkům neméně též,“ píše na jiném místě.

Vytouženého klidu se mu nedostalo ani po smrti. Byl sice 14. listopadu 1510 uložen do rodové hrobky kostela sv. Mikuláše v Přísečnici (Pressnitz), ale ten byl i s vesnicí zatopen o mnoho let později Přísečnickou nádrží.

Krušnohorská katedrála ve Výsluní se za socialismu skoro rozpadla, nyní je opět udržována.

Zapadlá horská městečka se kdysi topila ve stříbře a luxusu

Nedaleko německé hranice se v krušnohorské mlze choulí melancholické Výsluní (Sonnenberg), které dnes působí jako zašlá vzpomínka na město. V těsné blízkosti ležela Přísečnice, která již zcela zanikla. Kdysi byla tato oblast velmi proslavená a ve staré literatuře najdeme mnoho zmínek o tamním bohatství.

▲
Katedrála dnes vítá turisty.

Ospalá hospůdka ve Výsluní. ►

Místní hřbitov. Zapomenuté
náhrobky zarůstají travou.

Staříčké domy ve Výsluní ještě nejsou úplně opravené, na rozdíl od jiných krušnohorských obcí. Jde o jedno z nejzapadlejších a nejtajemnějších městeček v pohraničí. Rozvoj hornického města začal kolem poloviny 16. století za Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic, který ovládal doly na stříbro a současně byl i básníkem a spisovatelem. Díky svému bohatství založil na Hasištejně slavnou knihovnu, kde nashromáždil neuvěřitelných 700 až 800 svazků.

Krušné hory učarovaly v 17. století i jinému učenci a spisovateli – Bohuslavu Balbínovi. Ve svém díle *Rozmanitosti království českého* vychvaloval bohatství místních dolů, znal Výsluní, Přísečnici i Horní Blatnou.

Přísečnice podle Balbína „proslula stříbrem“. Odolech ve Výsluní, Horní Blatné a Svatém Šebestiánu ovšem Balbín píše, že se tam „kutalo jen nedbale“. Dokládá tím skutečnost, že v 17. století už bohatství krušnohorských stříbrných dolů pomalu upadalo, částečně kvůli válkám a částečně kvůli hromadám stříbra dováženým z Jižní Ameriky.

Do zmíněné Přísečnice je to z Výsluní jen pár minut. Stará cesta do městečka vede stále z kopce, má to ale jednu nevýhodu: končí ve vodě. Silnice doslova mizí v přehradě, která zde vznikla po druhé světové válce. Zatopeno bylo celé město i hrob slavného magnáta Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic.

Ačkoli je dnes v horách možností k obživě pomálu, pořád zde místní lidé bydlí a na své hory jsou patřičně